

elmúlt vasárnap, amikor Bálint Lajos gyulafehérvári római katolikus püspök felszentelte a közösségi összefogás, a tenni akarás sokatmondó megnyilvánulásaként pár hét leforgása alatt felépített Xantus-kápolnát. A Csíkszereda közelében lévő hely, mint köztudott, történelmi eseményt idéz: 1694-ben az utolsó csiki tatárbetöréskor itt győzték le a székelyek a betolakodókat. Az ütközetben elesett Xantus Keresztes alcíki királybíró sírja fölé emelt kápolnát elemésztette az idő. A nagy változások évének, 1990. forradalmas tavaszának kellett eljönnie, hogy Csikmindszent, Szentlélek és Fitód hagyományörző lakói újjáépíthessék. És most áll a kápolna. Egyszerűségében is keményen, sokáig megmaradó szimbólumaként a szülőföld iránti ragaszkodásnak. Bizonytalán megél a nép, mely így őrzi, ápolja hitét, hagyományait.”

Az avatásról szóló beszámolóban többek között ezt írta a Hargita Népe: „...Az igazi eseményt természetesen a kápolnaszentelés jelentette, melynek való rangját Bálint Lajos püspök jelenléte adta meg, aki egy hónap leforgása alatt immár másodszor jött el Csíkba, ezúttal azért, hogy felszentelje a kápolnát, és hogy személyesen celebrálja az ebből az alkalomból tartott szentmisét. Maga a kápolnaavató a fitódi Balog József köszöntőjével kezdődött. A kápolnaépítés történetét mondta el, gondosan vigyázva arra, hogy senki se maradjon ki a sorból, aki bekapcsolódott a munkálatokba. A szentléleki Gondos Albert maga jött a kezdeményezéssel, amit nyomban felkarolt László András mindszei plébános, az egyháztanács, s habozás nélkül melléjük állt a három falu majdnem minden lakója.”

Az esemény egyik sajátos színfoltja volt a szimbolikus lakodalom, amelyet a tatár hordák érkezése által 1694 telén megzavart, meghíúsított menasági – igazi – lakodalom és a csatában elesettek – köztük maga a völgyet – emlékére adtak elő iskolások és felnőttek.

1990 óta ismét sokak által látogatott búcsújáró hely lett a Xantus-kápolna. Minden év májusának második vasárnapján – tehát a csíksomlyói pünkösdi búcsú előtt – több száz magyar zarándok keresi fel a völgyet s a romjaiból újjászületett kápolnát. Részt vesznek a hálaadó szentmisén, imádkoznak, kegyelettel idézik az elesett hősök emlékét, de örömmel, büszkeséggel gondolnak a győzelemre. A Xantus-völgyi búcsú rendszerint vidám hangulatú májálissal, falatozással, borozgatással fejeződik be. Ennek is megvan a maga üzenete: a múltját, elődeit tisztelő, a hagyományait ápoló magyar zarándokszereg a hitében megerősödve nem a széthúzást, búslakodást, borúlátást, hanem az életet, a derűt és derülátást, a közösségi szellemet választja.

A Xantus-kápolna újjáépítése nélkül szegényebbek lennének ezekkel a nagyszerű emberi, közösségi érzésekkel.

Gondos Albert

Hol lehet Kemény János fejedelem sírja?

A jó múltkoriban számomra furcsa, szinte hihetetlennek tűnő volt a Duna Televízió egyik műsorában elhangzott kijelentés, mely szerint történészeink nem tudják hol nyugszik a nagyszöllősi csatában elesett Kemény János, erdélyi fejedelemünk holtteste.

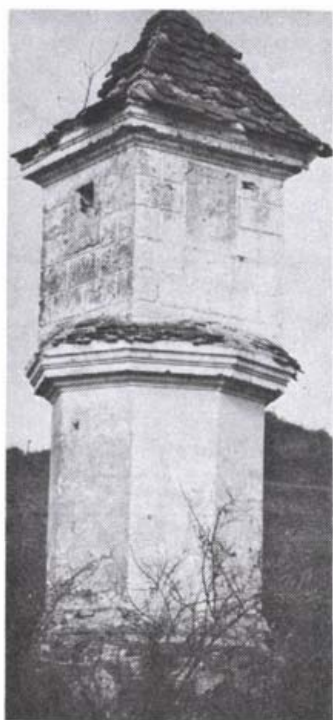
Azért volt furcsa, mert 1891-ben született édesapám elbeszéléséből gyermekkorom óta úgy tudom, hogy a fejedelem ugyanabban a szásznádasi Vass-kriptában nyugszik, amelybe az 1880-ban meghalt homoródalmási Jakab János dédapámat, az 1877-ben elhunyt dersi Ballok Honoráta Mária dédanyámat és az 1916-ban meghalt homoródalmási ifj. Jakab János nagyapámat helyezték örök nyugalomba. Szülőfalum, Száznádas öregjei egyszerűen csak kriptának nevezték a mai ortodox temető közepe táján lévő, ma már gondozatlan, fűvel benőtt halmozatot, amely alatt édesapám és gyermekkorom helybeli öregjei szerint Kemény János fejedelem is nyugszik. Édesapámtól hallottam azt is, hogy amikor 1916-ban felnyitották a kriptát, egy kard is csüngött az előtér falán, a helybeli szájhagyomány szerint a fejedelem kardja.

Ötven évvel ezelőtt, amidőn Száznádas első írásos említésének 650-ik évfordulóját ünnepelte a falu lakossága, Dan Liviu ünnepi vezérszónok, iskolaigazgató – akinek édesapja apámnál idősebb, és sokáig a község aljegyzője volt – fontos történelmi tényként említette, hogy nádasi rögben pihen Kemény János, Erdély egykori fejedelme. Szólt arról is, hogy a ro-

- **A NAGYSZŐLŐSI CSATA (1862. I. 23.) EMLÉKOSZLOPA**
- **A SZÁSZNÁDASI SÍRBOLT, KEMÉNY JÁNOS FELTÉTELEZETT SÍRJA**

Térképvázlat Nagyszőlős és Szásznádas egymáshoz viszonyított helyéről

Az emlékoszlop

A szásznádasi temető, x-el jelölve a Vass kriptája helye

mán temetőben található sírboltot 1916-ban nyitották fel utoljára, amikor oda helyezték el Jakab János holttestét. Magam is jelen voltam az ünnepségen, hallottam az ott elhangzottakat; ezek csaknem szó szerint megegyeznek az édesapámtól hallottakkal.

A fentiek tudatában tüzetesebben utána néztem, vajon nincs-e valamilyen írott nyoma is a nádasi szájhagyománynak. Ne tudnának a történészek arról, amit a szásznádasiak „tudnak”? Mindezidáig azonban csak olyan írásos dokumentumokra bukkantam, amelyek arról tanúskodnak, hogy senki nem tudja hol van a fejedelem sírja.

Távol áll tőlem azt állítani, hogy kimerítettem minden lehetséges forrás felkutatását. Nem vagyok történész, nincs is lehetőségem elmélyültebb kutatásokra. De álljon itt három történetész állítása.

Bíró Venczel *Az erdélyi fejedelmek temetkezése* címet viselő tanulmányában (Ódon Erdély, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1986. 194–203. old.) Kemény Jánosról csak annyit ír, hogy csatateren halt meg. V. Windisch Éva *Kemény János önéletírása és válogatott levelei* című könyv bevezető tanulmányában részletesen leírja a nagyszöllősi veszített csata előzményeit, kimenetelét, Kemény János elestének körülményeit. Ez utóbbit a következő megállapítással fejezi be: „...Kemény alakja a lezuhanás (ti. a lóról; J. S.) pillanatától kezdve a legendák ködébe vész. Egyesek úgy tudják, hogy a menekülők lovai tiporták el; egy császári katona azt beszélt, hogy látta őt egészen egyedül, karddal a kezében, mialatt emberei futottak.” Másik verzió szerint: „...a fejét úgy látszik, a törökök vitték magukkal; teste talán közös sírban nyugszik. Süvegét és kardszóját rongált állapotban találták meg; ezek arról tanúskodnak, hogy az utolsó percben sem futamodott meg végzete előtt, a csapások homlokát és szívét érték.” Sebestyén Mihály *Erdélyi fejedelmek* című könyvében (Mentor Könyvkiadó, Marosvásárhely, 1993) Kemény Jánosról szólva azt írja, hogy a lováról lebukott sebesült fejedelmet a lovak agyontipták. „Testét soha nem találták meg, bár Erdély szerte azt suttogták, hogy a vetélytársak nélkül maradt apanagyfalusi Apaffi Mihály temettette el titokban.”

Izgalmas a téma. Ezek után több kérdés is felvetődik.

- Valóban a szásznádasi sírboltban van-e Kemény János fejedelem holtteste?
- Miképpen került a holttest a nagyszöllősi csatateréről Szásznádasra?
- Hogy nem szereztek erről tudomást a történészek?
- Miért került a Vass-kriptába?

Kísérreljük meg számbavenni a tényeket s a feltételezéseket.

Tények:

1. A Segesvártól hét kilométerrel nyugatra fekvő Nagyszöllős, ma Keménynagyszöllős (hivatalos román neve Seleuş) határos Szásznádasal (Nadeş). A két település 7,5 km-nyire fekszik egymástól. (Lásd térképvázlat).

2. Nagyszöllős határában, a falu közelében ma is áll az 1662. január 23-i csata és Kemény János elestének emlékére téglából épült, eléggé rossz állapotú emlékoszlop. Az egykori felirat hiányzik, csak a tábla helye látszik.

3. A szásznádasi jelenlegi ortodox sírkert közepe táján látható még az a fűvel benőtt, enyhe – gyermekkoromban, 40-50 évvel ezelőtt, még jobban kirajzolódó – földkiemelkedés, amely alatt a Vass-kripta található, s ahol apám szerint nemcsak őseim pihennek, hanem Kemény János fejedelem holtteste is. De mit keresnek Jakab őseim a Vass kriptában? A magyarázat egyszerű: dédanyám anyai ágon Vass leány volt, édesanyja csávási Vass Polixena, ennek apja, csávási Vass Sámuel, ősi nemesi család sarja.

4. Nagyszöllős a XVII. század végén tisztán szász település volt, nem éltek ott magyar főúri családok, akiknek Kemény János személye valamit is jelentett volna, akik a fejedelem holttestének keresésében, eltemetésében érdekeltek lettek volna.

5. Szásznádason a XIX. századig a Bethleneknek, Mikeseknek, Aporoknak, Danieleknek és a csávási Vass családnak volt birtoka. (Ma is áll még egy Bethlen- és egy Apor-féle ház a faluban.)

Feltételezések:

1. A nagyszöllősi csata kibontakozása történhetett a falu határának bármelyik részében, akár a szásznádasi határ közvetlen közelében is.

2. A szásznádasi magyar urak közül lehettek olyanok is, akik részt vettek az ütközetben, egyesek esetleg a fejedelem közeli segédtsíjtjeként, akik gondoskodtak arról, hogy uruk holtteste méltó helyre kerüljön örök nyugalomra. Erre legkézenfekvőbbnek a szásznádasi, birtokukban lévő rög mutatkozott.

3. Ha nem is volt nádasi magyar főúr a csatateren, azért még szerezhettek tudomást Kemény János elestéről, s nem lehetett számukra közömbös, hogy mi történik holttestével. Nem volt nehéz a közeli Nádasra szállítani és helyezni örök nyugalomba.

4. Maga Apaffi Mihály temettette el titokban a közeli Szásznádasra, talán a Vass család valamelyik tagjának közreműködésével.

5. Nem szabad figyelmen kívül hagyni a V. Windisch Éva által említett császári katona elbeszélését sem, miszerint látta volna a fejedelmet egészen egyedül, karddal kezében, mialatt emberei futottak. Még az is megtörténhetett, hogy saját lábán jutott el a közeli Szásznádasra, ahol valamelyik nemesi családnál rejtőzött, míg bele nem halt sebeibe.

A felsorakoztatott tényekkel és feltételezésekkel igyekeztem felkelteni történelemszereink érdeklődését, felhívni figyelmüket arra, hogy nem tekinthető megnyugtatóan lezártnak több mint háromszáz év múltával sem Kemény János holtteste hollétének kérdése. Érdemes lenne nálamnál hozzáértőbbnek is foglalkozni vele. *Tisztázni kellene a nádas szájhagyomány(?) valódiságát, lehetőséget teremteni a kriptá felnyitására.* Mindezt addig, amíg vagyunk olyanok – rajtam kívül talán már két, hetvenen túli nővérem –, akik tudunk a sírbolt létezéséről, tudjuk pontosan hol kell keresni a bejáratát, amelyet ma már föld takar el az arra járó szeme elől. Magam is közeledek hetvenedik évemhez, s rajtam, rajtunk kívül másvalaki aligha tudná útbaigazítani az itt felvetett kérdés felől érdeklődőt.

Eltűnhetne egy fehér folt múltunk térképéről.

Dr. Jakab Sámuel

Máriavölgy és kegyszobra

A Kis-Kárpátok nyugati tövében, Pozsonytól 13 km-re egy festői völgyben találjuk a középkori, majd újkori Magyarország egyik leghíresebb búcsújáró helyét, a pálosok máriavölgyi kolostorát. 1377-ben Nagy Lajos király alapította azzal, hogy a „Thal” nevű földet Remete Szent Pál követőinek adományozta, hogy ott letelepedhessen. Az itt keletkezett monostor mindvégig a Thal nevet viselte a Mária szó zárandokhelyé válása miatt a XVII. században került elébe és említi *Mária-Thall*, vagy *Máriathal* alakban is, de a latin nyelvű szövegekben mindenhol két „l”-es változatban olvasható. A magyar *Máriavölgy* név csak jóval a rend feloszlatása után a XIX. század óta használatos. (Éhelyütt vitába kell szállnunk *Török-Legeza-Szacsavay*: Pálosok – Mikes Kiadó, Bp., 1996. – című kötetének 58–59. képmellékle-

A kegytemplom

